

Karpiński, Rafał

"Balcanica. Guide to the Polish archives relatives to the history of Balkan countries", collective work under the scientific direction of Tadeusza Walichnowski, Warsaw 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 179-180

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

wynikającymi z wielowiekowego sąsiedztwa obu narodów. W rezultacie w końcu 1973 r. powstał włosko-niemiecki Instytut Historyczny w Trydencie, którego programowym zadaniem jest „rozwijanie studiów nad więziami łączącymi świat niemiecki i włoski w europejskiej rzeczywistości historycznej”.

W skład Rady Naukowej Instytutu weszli Hubert Jedin (Bonn) — przewodniczący Rady, Umberto Corsini (Trydent), Raoul Manselli (Rzym), Carlo Guido Mor (Padwa), Paolo Prodi (Trydent) — sekretarz Rady, Konrad Repgen (Bonn), Iginio Rogger (Trydent), Heinrich Schmidinger (Salzburg), Franco Valsecchi (Rzym), Adam Wandruszka (Wiedeń), a także Reinhard Elze z Rzymu.

Instytut rozpoczął działalność od zorganizowania wyspecjalizowanej biblioteki posiadającej w 1975 r. 13 tys. woluminów i 150 periodyków. Stał się też gospodarzem licznych seminariów, spotkań i konferencji historyków włoskich i niemieckich zainteresowanych problematyką wzajemnych relacji niemiecko-włoskich, a także fundatorem stypendiów dla młodych badaczy.

Trydent, zdaniem A. Wandruszki, „był zawsze miejscem spotkań, a także starć między światem niemieckim a włoskim, już w średniowieczu, a jeszcze bardziej w epoce nowożytnej”. Założyciele Instytutu postanowili uczynić zeń ośrodek promieniujący na oba kraje, dążący do ich integracji. Z góry zrezygnowano z precyzyjnego określenia interesującej ośrodek tematyki badawczej, z jednolitej postawy naukowej i założeń metodologicznych.

Wartościowym przejawem działalności Instytutu są wydawane po włosku i niemiecku od 1975 r. jego „Roczniki”. W Polsce dysponujemy trzema pierwszymi tomami z lat 1975—1977. Nie sposób w krótkiej nodce oddać ich obszernej treści. Każdy tom podzielony jest na cztery części. Pierwsza zawiera komunikaty o działalności i planach prac Instytutu. W drugiej drukują się referaty wygłoszone wcześniej, w trakcie kolejnych imprez naukowych. Ich tematyka jest więc różnorodna. W tomie I jeden artykuł dotyczy sycylijskiego państwa Fryderyka II (E. Mazzaresse Fardella); drugi — Prus w okresie poprzedzającym Oświecenie (P. Schiera); trzeci — anonimowych traktatów naukowo-filozoficznych powstałych na początku XVIII wieku w Marsylii (R. Gherardi); czwarty — narodzin koncepcji państwa totalitarnego we Włoszech (J. Petersen). W tomie II opublikowano pięć studiów — dwa pierwsze znowu dotyczą cesarza Fryderyka II, jego kancelarii i kaplicy dworskiej (H. M. Schaller) oraz stosunku imperatora do Ligi Lombardzkiej (G. Fasoli). Dwa następne dotyczą problemów ekonomicznych epoki nowożytnej („System fiskalny, struktura i koniunktura w ekonomice przedindustrialnej. Przykład Bolonii 1564—1666” — F. Piro i „Aspekty polityki gospodarczej w państwie papieskim pod koniec XVI w.: «wizytacje gospodarcze» Sylwestra V” — C. Penuti), ostatni mówi o podróżach naukowych do Włoch w XVII i XVIII w. (G. P. Brizzi). I wreszcie w tomie z 1977 r. zamieszczono sześć artykułów: „*Sic transit gloria mundi* — śmierć papieża w średniowieczu” (R. Else), „Prawnicy, humaniści i instytucje XIV i XV wieku: niektóre problemy” (M. Ascheri), „Historia święta i kontrreformacja” (P. Prodi), „Obserwacje i przedstawienia natury u Ulissego Aldrovandiego” (G. Olmi), „O studiach embriologicznych Albrechta von Hallera w latach 1755/1758” (R. G. Mazzolini), „Biblioteka teologa z epoki Oświecenia: Johann August Ernesti (1707—1781)” (G. Bonola). W każdym tomie znajduje się część zatytułowana „Problemy historiograficzne”, omawiająca niektóre podstawowe wątki w historiografii, głównie dziewiętnastowiecznej, związane z relacjami włosko-niemieckimi oraz część przeznaczona na publikację materiałów.

Każdy tom zamyka bibliografia, jej zaś objętość może rozwiązać wszelkie wątpliwości dotyczące celowości powołania do życia Instytutu i przyszłości naukowej nowego trydenckiego ośrodka badawczego.

W. T.

Balkanica. Guide to the Polish Archives Relative to the History of Balkan Countries, collective work under the scientific direction of Tadeusz Walichnowski, Polish Scientific Publishers, Warsaw 1979, s. 79+ 19 illustr.

Konferencja Studiów Bałkańskich (Sofia 1974) podjęła inicjatywę utworzenia międzynarodowej organizacji naukowej, która zajęłaby się przede wszystkim źródłami archiwalnymi do

dziejów Bałkanów. Odpowiedni Międzynarodowy Ośrodek Informacji o Historii Bałkanów utworzono w Sofii w 1976 r. Dwa lata później konferencja tego ciała obradująca w Nicei rozszerzyła zakres terytorialny swych zainteresowań na kraje śródziemnomorskie, co znalazło wyraz w zmianie nazwy instytucji: Międzynarodowy Ośrodek Informacji o Historii Bałkanów i Krajów Śródziemnomorskich (CIBAL). Siedzibą Ośrodka, wspieranego finansowo przez UNESCO, instytucje międzynarodowe, krajowe oraz dary prywatne jest Sofia. Głównym zadaniem Ośrodka jest udostępnienie wiadomości o zbiorach archiwalnych przydatnych w studiach nad Bałkanami i akcja mikrofilmowa. We władzach CIBAL reprezentowana jest Polska (T. Walichnowski), gdzie szybko podjęto kwerendę archiwalną bałkaników. Objęła ona inwentarze 3 centralnych i 33 wojewódzkich archiwów. Pozytywne rezultaty przyniosło przejście inwentarzy AGAD, AAN i 16 archiwów wojewódzkich (w tym Archiwum m. st. Warszawy). „Przewodnik” ujmuje archiwalia od średniowiecza po lata sześćdziesiąte bieżącego stulecia. Najwięcej, i oczywiście najbardziej wartościowych materiałów, znajduje się w AGAD (27 zespołów) i AAN (71 zespołów) na 165 wykazanych w „Przewodniku”. Skrócowa charakterystyka zespołów wynika z zasad przyjętych przez Ośrodek. Przydałaby się informacja o wartości i fizycznej objętości poszczególnych archiwaliów: operowanie jedynie liczbą jednostek przy wymienieniu poszczególnych zespołów nie wystarczy.

R. K.

Elena A. Rybina, *Archeologiczeskije oczerki istorii nowgorodskoj torgowli X—XIV ww.*, Izdatielstwo Moskowskogo Uniwiersiteta, Moskwa 1978, s. 168.

Do obfitej literatury dotyczącej Nowogrodu Wielkiego w średniowieczu przybyła kolejna, cenna pozycja. Autorka, znawczyni handlu miasta w okresie jego samodzielności politycznej, poświęciła swoją niewielką monografię charakterystyce niektórych źródeł archeologicznych, oświetlających handel Nowogrodu X—XIV w., słusznie podkreślając, że materiał archeologiczny jest istotnym argumentem w rozwiązywaniu problemów nowogrodzkiej historii społeczno-gospodarczej.

W dwóch pierwszych rozdziałach znajdujemy omówienie grup towarów masowo dostarczanych do Nowogrodu z dwóch najważniejszych kierunków wymiany: południowego (m.in. Kijów, Bizancjum, Złota Orda, Kaukaz) i zachodniego (szeroko pojęta Europa Zachodnia). W oparciu o stosunkowo precyzyjną chronologię znalezisk możliwe było ustalenie dynamiki ruchu towarowego, a także wykazanie wyraźnego wpływu stosunków politycznych na rozwój handlu. Najazd mongolski spowodował zerwanie związków z Kijowem i zanik produkcji wielu artykułów dostarczanych Dnieprem z południowej Rusi i znad Morza Czarnego (m.in. amfory, przęśliki z łupku owruckiego, bursztyn naddnieprzański). Od drugiej połowy XIII w. przybiera na intensywności wymiana z państwami europejskimi (m.in. srebro, metale kolorowe, bursztyn bałtycki) i terytoriami wschodnimi (m.in. drzewo sandałowe, ceramika polewana). Ten „pokijowski” handel również ulegał wahaniom powodowanym przez konflikty polityczne (np. brak bursztynu bałtyckiego w XIII w.). W badaniu pochodzenia niektórych importów autorka posiłkowała się metodami analizy spektralnej (wyroby szklane) i analizy chemicznej składu metali.

W dwóch ostatnich rozdziałach autorka omawia znaczenie inskrypcji na korze brzozonej w badaniach nad handlem oraz przedstawia wyniki poszukiwań archeologicznych na terenie dawnego rynku, domostw kupieckich oraz kantoru kupców gotlandzkich i hanzeatyckich. Ten ostatni problem jest szczególnie interesujący. Autorka uściśla topografię i rozmieszczenie zabudowy oraz przedstawia bogaty materiał archeologiczny. Wypada żałować, że budowa hotelu uniemożliwiła całkowite przebadanie tego kompleksu.

Książka zaopatrzona jest w tabelę obciążającą liczbowe ujęcie omówionych kategorii importów w porządku chronologicznym, liczne wykresy, rysunki i zdjęcia, podstawową literaturę przedmiotu. Zabrakło jednak indeksów.

K. S.